

Oponentský posudek

na diplomovou práci **Bc. Dany Šmahelové**

HODNOCENÍ VARIABILITY TVARU OBLIČEJE U SOUČASNÉ ČESKÉ POPULACE

Oponent: *RNDr. Vladimír Blažek, CSc.*

Katedra antropologických a historických věd, Fakulta filozofická ZČU v Plzni

Hodnocená práce má celkem 74 stran textu včetně obrázků. Je členěna podle všeobecných zvyklostí na teoretickou, metodickou a výsledkovou část, za níž následuje diskuze a závěry.

Autorka si dala za cíl práce popsat tvarovou variabilitu, stanovit míru sexuálního dimorfismu a zjistit průměrný tvar obličeje u české populace. Vzorek 50ti mužů a 50ti žen (což je počet dostatečný pro provedené analýzy – a současně i náročný pro jejich realizaci) nelze považovat pro celou českou populaci za reprezentativní. Diplomová práce však beze sporu tomuto účelu inovativně přispěla, a to na základě popisu tvaru obličeje pomocí 3D zobrazení a geometrické morfometrie. V tomto smyslu cíle splněny byly.

Teoretická část podává stručný přehled výchozích témat, o které se práce opírá. Popis obličeje a mezipohlavních rozdílů je podle mého názoru poskládán bez hlubšího promyšlení, např. zde chybí souvislost s biologickým významem a hormonálním pozadím utváření sexuálního dimorfismu, popis se do značné míry opírá o výčet skopských klasifikací, které dříve sloužily jako orientační pomůcka bez výchozí systematické analýzy. Navazující část o metodách hodnocení tvaru obličeje je konzistentnější.

V kapitole 3. (Materiál a metodika) jsou sice přehledně uvedeny použité postupy, ale chybí zde vysvětlení, jak byl postup konstruován, proč byly v uvedeném pořadí metody použity a na co měly dát odpověď. Výčet metod v této části mi dával smysl až ve vztahu k výsledkům.

Naproti tomu považuji výsledkovou část za zdařilejší a lepší. V ní jsou v logické posloupnosti celkově hodnoceny tvarové charakteristiky obličeje mužů a žen, následně je věnována pozornost celkovému pohlavnímu dimorfismu a pohlavnímu dimorfismu dílčích částí obličeje. Postup je zřetelně dobře promyšlený. Tomu odpovídají zajímavé poznatky, ať už potvrzují dřívější znalosti o pohlavním dimorfismu obličeje, nebo upozorňují na nové souvislosti. Tvarové vlastnosti z naskenovaných obličejů byly podrobeny studiu metodou hlavních komponent, následně hodnocení průměrných mužských a ženských obličejů metodou konečných prvků.

Sama osobě analýza hlavních komponent přinesla poměrně očekávatelné výsledky, alespoň u první a druhé komponenty (tj. vliv velikosti obličeje a význam poměru délkových a šířkových rozměrů); třetí komponenta se týkala specifické stránky obličeje, tedy profilu. Další komponenty sice lze obtížně vyjádřit, ale zahrnují právě ty znaky, které se podílejí specifičtěji na pohlavním dimorfismu. Zajímavější je však 3D grafické vyjádření variant obličejů při změnách parametrů jednotlivých komponent, které dává přesvědčivou představu, jak konkrétní vztahy mezi složkami obličeje mohou měnit jeho charakteristiku a jak se toto promítá do pohlavního dimorfismu. Studie tak podává celostní pohled na pohlavní dimorfismus na rozdíl od tradičního přístupu fyzické antropologie porovnávacího izolovaně

rozdíly u jednotlivých znaků. Logickým krokem je hledání „průměrného“ mužského a ženského obličej a zjištění rozdílů mezi nimi na základě transformace jednoho v druhý.

Diskuze není rozsáhlá, je spíše popisná a rekapituluje některé zajímavé výsledky. Osobně mne např. zaujala skutečnost laterálnějšího umístění očí u žen, což lze dát do souvislosti s některými behaviorálními rozdíly mezi muži a ženami (např. směřováním očí při očním kontaktu). Předpokládám, že z výsledků bude možné vyhledat více obdobných námětů.

V přehledu literatury je uvedeno 82 citovaných prací. Rozsah použitých zdrojů je vcelku adekvátní. Citace v textu a přehled literatury jsem neporovnával a nekontroloval.

Po formální stránce nemám k práci podstatné připomínky. Grafická úprava je dobrá, obrazová dokumentace kvalitní, přesvědčivá, výstižně doplňuje výsledky. Text je psán věcně a srozumitelně. Gramatické chyby se v něm více méně nenacházejí. Nedostatky mají spíše charakter překlepů a přehlédnutí při závěrečné kontrole. Zachycené drobnosti uvádím:

Proč v česky psané práci jsou citace dvou autorů se spojkou „and“ (viz např. Bláha and Vignerová, Blažek and Trnka)?

Na str. 8 dole: místo „vytypovaných landmarkerů“ má být „vytipovaných“.

Autorka ne zcela jednotně používá typ písma, např. na str. 12 je latinské označení splanchnocranium a neurocranium normálním typem písma, jinde jsou latinské odborné názvy italikou.

Občas je opominuto odrazení odstavců mezi sebou (např. str. 21, 28, 35, 38, 63, 65 a 66), resp. byl nechtěně odstavec rozdělen a navazující část neměla být oddělena od předchozí.

V některých případech bych používal oddělující čárky ve větách jinak, na str. 64 v poslední větě však jednoznačně čárka chybí.

Na str. 63 je překlep: má být „ženského čela“ (místo „čelo“); na str. 74 u poslední citace má být Pikálek místo Piálek.

Na str. 67 u citace Blažka a Trnky chybí údaj o editorství: Blažek V, Trnka R. (eds.); + název knihy není úplný.

Domnívám se, že se běžně používá termín „nadočnicový oblouk“: má nějaký důvod označení „nadoboční oblouk“ (na str. 47, 62)?

Závěr:

Práce odpovídá požadavkům na diplomovou práci a doporučuji ji k obhajobě. Opírá se o využití moderních zobrazovacích metod, o geometrickou morfometrii a multivariační statistické metody. Výsledky považuji za velmi zajímavé. V tomto smyslu lze práci hodnotit jako kvalitní. Přesto práce působí dojmem rychlého dokončování. Prospělo by jí dozrání a obsahové doplnění zvl. v teoretické části či metodice. V tomto smyslu hodnotím práci jako průměrnou.

Z uvedených důvodů vyplývají mé určité rozpaky při navržení známky. Navrhuji ***lepší velmi dobře***, příp. lze akceptovat i ***výborně*** v případě přesvědčivého průběhu obhajoby a podle stanoviska školitele a komise.